

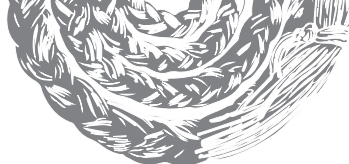
ROBIN WALL KIMMERER

Împletind Iarba Sacră

Înțelepciunea indigenă, cunoașterea științifică
și învățăturile plantelor

Traducere din limba engleză:
WALTER FOTESCU

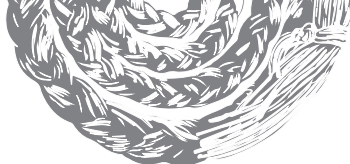
EDITURA  HERALD
București



Cuprins

INTRODUCERE	7
PREFAȚĂ	17
PLANTAREA IERBII SACRE	19
FEMEIA CĂZUTĂ DIN CER	20
SFATUL PECANILOR	28
DARUL FRAGILOR	40
O OFRANDĂ	52
STELIȚE ȘI SPLINUȚE	58
SĂ ÎNVĂȚĂM GRAMATICA ÎNSUFLEȚIRII	68
ÎNGRIJIREA IERBII SACRE	80
LUNA ZAHĂRULUI DE ARȚAR	81
HAMAMELIS	90
MUNCA UNEI MAME	101
CONSOLAREA NUFERILOR	118
DATORIA DE RECUNOȘȚINȚĂ	125
CULESUL IERBII SACRE	138
EPIFANIE ÎN FASOLE	139
CELE TREI SURORI	146
<i>WISGAAK GOKPENAGEN</i> : COȘUL DE FRASIN	159
<i>MISHKOS KENOMAGWEN</i> : ÎNVĂȚĂTURILE IERBII	175
I. Introducere	175
II. Analiza informațiilor	175
III. Ipoteza	176
IV. Metoda	177
V. Rezultate	180
VI. Dezbattere	182
VII. Concluzii	185

VIII. Mulțumiri	185
IX. Referințe citate	186
NAȚIA ARȚARILOR: GHIDUL CETĂȚEANULUI	187
RECOLTA ONORABILĂ	196
ÎMPLETIREA IERBII SACRE	225
PE URMELE LUI NANABOZHO: A DEVENI UN NATIV AL LOCULUI	226
SUNETUL CLOPOȚEILOR DE ARGINT	238
STÂND ÎN CERC	247
CASCADE HEAD ÎN FLĂCĂRI	268
PRINZÂND RĂDĂCINI	282
<i>UMBILICARIA</i> : OMBILICUL LUMII	296
COPIII PĂDURII ANCESTRALE	306
MARTORUL PLOII	323
ARDEREA IERBII SACRE	331
URMELE PAȘILOR LUI WINDIGO	332
SACRUL ȘI SUPERFUND	339
OAMENI DE PORUMB, OAMENI DE LUMINĂ	373
PAGUBE COLATERALE	380
<i>SHKITAGEN</i> : OAMENII CELUI DE-AL ȘAPTELEA FOC	393
BIRUINDU-L PE WINDIGO	409
EPILOG: ÎNTOARCEREA DARULUI	416
NOTĂ DESPRE TRATAREA NUMELUI PLANTELOR	421
Notă despre transcrierea limbilor indigene	422
Notă despre poveștile indigene	422
BIBLIOGRAFIE	424
MULȚUMIRI	426



Introducere

Iarba Sacră¹ tocmai a înflorit pe marginea iazului meu, prima plantă care înflorește și-și face astfel simțită prezența printre smocurile brune de iarbă uscată. Paniculul deschis e o spirală presărată cu stamine și pistiluri ca niște pene ce freamătă în suflul brizei. Dacă îngenunchezi pe solul jilav și privești mai îndeaproape, fiecare inflorescență are o bordură roșcat-arămie și un luciu metalic, mult mai bătătoare la ochi decât ar avea nevoie o floare care nu atrage albinele, ci doar vântul. Ca și cum ar vrea s-o observe, ea ridică un drapel floral înainte ca întinderea verde a pajiștii s-o înghită, astfel încât să-ți amintești de locul acela atunci când, în miezul verii, e timpul să aduni tulpinile lungi și lucioase având drept ghid doar o ușoară mireasmă.

Lanul acesta de Iarbă Sacră n-a crescut aici spontan; am plantat-o eu, cu mulți ani în urmă, și sunt mulțumită să văd cât de departe s-a răspândit. În pofda florilor complexe, Iarba Sacră nu se înmulțește prin semințe purtate de vânt, ci prin rizomi, tulpini subterane asemenea unor degete subțiri care-și croiesc drum nevăzute prin sol până când ies la suprafață și înfloresc. Rareori se întâmplă ca ea să domine o pajiște; de regulă apare pe nesimțite, îndârjindu-se să rămână alături de celelalte plante mai mari. E fascinant cum Iarba Sacră se infiltrează subversiv și rămâne acolo; de una singură își croiește drum către locuri noi, unde strălucirea și mireasma-i seducătoare fac semn, zvâcnind la marginea conștiinței precum o amintire despre ceva ce-ai cunoscut cândva și vrei să regăsești. Ea te oprește, te îndeamnă să încetinești

¹ *Sweetgrass* (lb. engl. „iarbă-dulce”), denumirea comună cea mai uzuală, folosită de autoare, provine de la mirosul dulceag asemănător vaniliei datorat cumarinei, o substanță cu proprietăți anticoagulante. O altă denumire este iarba-bizonului, cu echivalentul european iarba-zimbrului. Mai adecvat contextului este însă numele de Iarbă Sacră, traducerea din greacă a genului din care face parte planta, *Hierochloe*. (N. tr.)



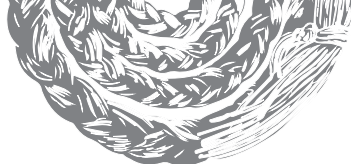
pasul și să vezi pajiștea cu alți ochi. Uite ce te aștepta; a fost nevoie doar să fii atent. Căzând în genunchi, nu te poți abține să nu suspini recunoscând darul care a existat acolo tot timpul.

Printr-o fericită potrivire, aceasta a fost și viața cărții de față, ca și cum povestirile din ea ar întrupa învățăturile omonimei sale. Încet-încet, cartea s-a deplasat subteran la fel ca o rețea de rizomi, în mare măsură neluată în seamă la început, până când, la fel ca peticul de pe malul iazului meu, o vezi înflorind pretutindeni. Sunt profund recunoscătoare pentru răspândirea mesajului cărții, cu aromă și strălucire.

Din vremuri imemorabile, noi, oamenii, am accelerat răspândirea lui *wiingaashk* (denumirea în limba Potawatomi a Ierbii Sacre – *n. red.*) pe Insula Țestoasei, aducând Iarba Sacră să trăiască alături de noi, ca să împărțim lumea cu un prieten. Așa se răspândește planta cel mai bine, purtând-o cu noi. La fel și-a croit drum în lume și cartea, nu împrăștiind semințe, ci trecând cu iubire din mână în mână. Această frumoasă nouă ediție celebrează toate acele mâini.

Editura Milkweed anunță că unii librari le-au oferit-o clienților lor, care apoi s-au întors după un teanc pe care să-l împartă. Cititorii dăruiau exemplarele lor ca pe un manifest de iubire față de lume, zicând: „Cred că trebuie să citești cartea asta”.

Aș vrea să pot împărți toate poveștile care mi-au fost spuse: cupluri care-și făceau curte copiind pasaje pentru cei dragi, urmate de legămintele de cununie inspirate de licheni; o fiică citind în fiecare seară la telefon capitole din carte tatălui ei orb, aflat în cealaltă parte a țării; copii botezați Hazel; biciclete numite *wiingaashk*; recitarea unor Mesaje de Ziua Recunoștinței la mesele de sărbătoare; manifeste de protest; mărturii depuse la tribunalul Pământului. Oamenii mi-au trimis poze cu cartea pe post de însoțitor: într-o pirogă pe Amazon, pe un vârf de munte, într-un tren prin Norvegia, pe un pat de spital, pe un balot de paie într-o șură, o piatră de temelie în carantină. Sunt mișcată de dorința unei femei în vârstă de la un azil ca ultimele cuvinte pe care le va auzi să aibă aroma fragilor. Poveștile acestea sunt daruri pentru spiritul scriitorului, și vă mulțumesc.



Prefață

Întindeți mâinile și vă voi da un snop de Iarbă Sacră proaspăt cules, răsfirat și unduios, ca părul tocmai spălat. Verzi-aurii și lucioase în partea de sus, tulpinile sunt brăzdate de dungi purpurii și albe acolo unde întâlnesc solul. Duceți mănunchiul la nas. Simțiți mireasma de vanilie cu miere peste izul de apă de râu și pământ negru și veți înțelege numele științific: *Hierochloe odorata*, care înseamnă iarbă sacră înmiresmată. În limba noastră se numește *wiingaashk*, părul cu miros dulce al Pământului-Mamă. Inspirați-l și veți începe să vă amintiți lucruri despre care nu știați că le-ați uitat.

Un snop de Iarbă Sacră, legat la un capăt și împărțit în trei, e gata să fie împletit. Când împletești Iarba Sacră – astfel încât împletitura să fie netedă, lucioasă precum un dar de preț –, e nevoie de o anumită tensiune. Așa cum vă poate spune orice fetiță cu cozi împletite, trebuie să tragi puțin. Bineînțeles că poți s-o faci singur – legi un capăt de un scaun sau îl ții în dinți și împletești de-a-ndoaselea –, dar modul cel mai plăcut este ca altcineva să țină capătul, astfel încât să trageți ușor unul de altul, în timp ce vă aplecați înaintea, față-n față, sporovăind și râzând, urmărind fiecare mâinile celuilalt: unul ținând ferm pe când celălalt trecând mănunchiurile subțiri unul peste altul, fiecare la rândul său. Legați prin Iarba Sacră, există o reciprocitate între voi, legați prin Iarba Sacră, cel care ține e la fel de vital ca și cel care împletește. Împletitura devine mai fină și mai subțire pe măsură ce te apropii de capăt, până ajungi să împletești fire individuale de iarbă, și la urmă faci un nod.

Vreți să țineți capătul mănunchiului în timp ce eu împletesc? Cu iarba unindu-ne mâinile, putem să ne aplecăm capetele și împreună să facem o împletitură în cinstea Pământului? Pe urmă eu voi ține, iar voi veți împleti.



V-aș putea da o împletitură de Iarbă Sacră la fel de groasă și de lucioasă ca și cosița care atârna pe spatele bunicii mele. Dar nu este a mea ca s-o dăruiesc, nici a voastră ca s-o primiți. *Wiingaashk* își aparține ei înseși. De aceea vă ofer, în schimb, o împletitură de povești menite să vindece relația noastră cu lumea. O împletitură țesută din trei fire: căile indigene ale cunoașterii, cunoașterea științifică și povestea unui om de știință Anishinabekwe, care încearcă să le reunească în serviciul celui mai important lucru. Este o întrețesere de știință, spiritualitate și povești, povești vechi și noi care pot fi leac pentru legătura noastră ruptă cu pământul, o farmacopee de povești tămăduitoare care ne permit să ne imaginăm o relație diferită, în care oamenii și pământul sunt remedii bune unul pentru celălalt.



Plantarea Ierbii Sacre

Iarba Sacră se plantează cel mai bine nu prin semințe, ci punând rădăcinile direct în pământ. În felul acesta planta trece din mână în pământ și iarăși în mână, de-a lungul anilor și a generațiilor. Habitatul ei preferat sunt pajiștile însorite, bine irigate. Ea prosperă pe marginile răvășite de oameni.



Femeia căzută din Cer

Iarna, când pământul verde se odihnește sub o pătură de zăpadă, aceasta e vremea de spus povești. Povestitorii încep prin a-i invoca pe înaintași, cei care ne-au transmis poveștile, fiindcă noi suntem doar mesageri.

La început a fost Lumea Cerească.

A căzut ca o sămânță de arțar, făcând piruete într-o adiere de toamnă.¹ O coloană de lumină izvorî dintr-o gaură în Lumea Cerească, marcându-i calea acolo unde înainte fusese doar întuneric. Căderea dură mult timp. De frică sau poate cu speranță, strânse cu putere în mână un mănunchi.

Prăvălindu-se, nu văzu dedesubt decât apă întunecată. Dar în golul acela erau mulți ochi care priveau în sus la stâlpul de lumină ivit pe neașteptate. Acolo ei văzură un mic obiect, doar un firicel de praf în raza de lumină. Pe măsură ce se apropia, putură vedea că era o femeie, cu brațele întinse și părul lung, negru, vălurind în urma ei în timp ce cobora în rotocoale.

Gâștele își făcură una alteia semn cu capul și împreună se ridicară de pe apă, într-un val de găgăituri muzicale. Femeia simți bătaia aripilor lor în timp ce zburau pe dedesubt pentru a-i opri căderea. Departe de singurul cămin pe care-l cunoscuse vreodată, ea își trase răsuflarea în îmbrățișarea caldă a penelor moi care o purtară ușor în jos. Așa începu totul.

Gâștele n-o putură ține pe femeie mult timp deasupra apei, de aceea îi cheamară pe toți la sfat, pentru a hotărî ce-i de făcut. Stând pe aripile lor, ea îi văzu pe toți adunându-se: cufundari, vidre, lebede, castori, pești de toate soiurile. O țestoasă mare plutea în mijlocul lor

¹ Adaptat după o tradiție orală și Shenandoah & George, 1988.



și îi oferi spatele ca să se așeze. Recunoscătoare, ea păși de pe aripile găștelor pe bolta carapacei. Ceilalți înțelesesă că avea nevoie de pământ pentru locuința ei și vorbiră cum ar putea s-o ajute. Cufundătorii din rândurile lor știau că pe fundul apei era mâl și consimțiră să meargă în căutarea sa.

Cufundarul încercă primul, dar adâncimea era prea mare și el reveni la suprafață fără nicio răsplată a strădaniilor sale. Unul câte unul, și celelalte animale își oferiră ajutorul – Vidra, Castorul, Sturionul –, dar adâncimea, întunericul și presiunea erau prea mari chiar și pentru înotătorii cei mai puternici. Se întoarseră cu răsuflarea tăiată și urechile țiuind. Unii nu se mai întoarseră deloc. Curând mai rămăsese doar micul Bizam, cel mai slab cufundător dintre toți. Se oferi și el să încerce, sub privirile neîncrezătoare ale celorlalți. Picioarele sale micuțe biciuiau apa în timp ce-și croia drum spre adânc și dus fu pentru multă vreme.

Așteptară și așteptară ca el să se întoarcă, temându-se de ce-i mai rău pentru ruda lor, și, curând după aceea, un șuvoi de bulbuci se ridică la suprafață împreună cu micul corp lipsit de viață al bizamului. Își dăduse viața ca să ajute această neputincioasă făptură omenească. Dar pe urmă ceilalți observară că avea ghearele încleștate, iar când i le desfăcură, găsiră un pic de mâl. Țestoasa spuse: „Aici, pune-l pe spatele meu, iar eu îl voi ține”.

Femeia din Cer se aplecă și întinse mâlul cu mâinile pe carapacea țeptoasei. Mișcată de extraordinarul dar al animalelor, ea le mulțumi cu un cântec de recunoștință, după care începu să danseze, cu picioarele mângâind pământul. Acesta crescă și crescă grație dansului său, până când, din stratul de mâl de pe spinarea Țestoasei luă ființă întregul Pământ. Împreună ei au creat ceea ce noi numim astăzi Insula Țestoasei, căminul nostru.

Ca orice bun musafir, Femeia din Cer nu venise cu mâna goală. Ea încă mai strângea în mână mănunchiul. Când s-a rostogolit prin gaura din Lumea Cerească, ea a întins mâna să se agațe de Arborele Vieții care creștea acolo. Ținea și acum ramuri cu fructe și semințe de la tot soiul de plante. Pe acestea le-a împrăștiat pe solul cel nou și a vegheat

cu grijă asupra fiecăruia, până când, din brună, lumea a devenit verde. Lumina Soarelui s-a revărsat prin gaura din Lumea Cerească, permițând semințelor să înflorească. Plante sălbatice, flori, arbori și ierburi de leac s-au răspândit pretutindeni. Iar acum, că și animalele aveau mâncare din belșug, multe au venit să trăiască împreună cu ea pe Insula Țestoasei.

*

Poveștile noastre spun că, dintre toate plantele, *wiingaashk* sau Iarba Sacră a fost prima care a crescut pe pământ, mireasma ei fiind o dulce amintire a mâinii Femeii Cerești. Drept urmare e onorată ca fiind una dintre cele patru plante sacre ale poporului meu.¹ Respiră-i parfumul și vei începe să-ți amintești lucruri pe care nici nu știai că le-ai uitat. Bătrânii noștri spun că ceremoniile sunt modul în care „ne amintim să ne aducem aminte”, și de aceea Iarba Sacră este o plantă ceremonială puternică, pe care multe nații indigene o prețuiesc. E folosită și pentru a face coșuri frumoase. Deopotrivă plantă medicinală și rubedenie, valoarea ei este atât de ordin material, cât și spiritual.

E atâta tandrețe când împletești părul cuiva drag! Între cel care împletește și cel căruia i se împletește părul curge bunătatea și ceva mai mult decât atât, coarda cosiței unindu-i pe cei doi. *Wiingaashk* unduiește în suvițe lungi și strălucitoare precum părul proaspăt spălat al unei femei. De aceea noi spunem că e părul curgător al Pământului-Mamă. Când împletim Iarba Sacră, împletim părul Pământului-Mamă, arătându-i atenția noastră iubitoare, grija pentru frumusețea și bunăstarea ei, drept recunoștință pentru tot ce ne-a dăruit. Copiii care știu de mici povestea Femeii din Cer simt până în măduva oaselor responsabilitatea care circulă între oameni și pământ.

Povestea despre călătoria Femeii din Cer e atât de bogată și de strălucitoare, încât mie mi se pare asemenea unui bol adânc de albastru celest, din care pot să beau iar și iar. Ea conține credințele, istoria și relațiile noastre. Privind în bolul acela înstelat, văd imagini învărtejindu-se atât de fluid, încât trecutul și prezentul se contopesc. Imaginile Femeii din Cer ne spun nu doar de unde am venit, ci și cum putem merge înainte.

¹ Celelalte trei sunt cedrul, salvia și tutunul. (*N. tr.*)



Sfatul pecanilor

Valuri de căldură pâlpâie deasupra ierburilor, aerul e greu și alb, răsunând de bâzâitul cicadelor. Umblaseră desculți toată vara, dar chiar și așa miriștea uscată din acel septembrie al anului 1895 le împungea picioarele în timp ce zburdau pe câmpia arsă de soare, ridicându-și călcâiele ca în Dansul Ierbii. Tinere vlăstare în pantaloni de postav decolorați și nimic altceva, li se văd coastele sub piepturile maronii înguste, în timp ce aleargă. Cotiră spre crângul umbros unde iarba e moale și răcoroasă sub picior, trântindu-se în acea iarbă înaltă cu nonșalanța pe care o au băieții. Se odihnesc câteva clipe la umbră, apoi săriră în picioare, prinzând în palmă cosași pentru momeală.

Undițele sunt chiar acolo unde le lăsaseră, sprijinite de un plop bătrân. Înfipseră cosașii în cârlig și aruncară nada, în timp ce nămolul de pe fundul pârauului li se scurge rece printre degetele de la picioare. Dar apa abia curge în canalul anemic lăsat de secetă. Nimic nu mușcă, în afară de câțiva țânțari. După o vreme, perspectiva unei cine cu pește pare la fel de slabă ca și burțile lor, sub pantalonii de stambă uzați, legați cu sfoară. Se pare că la masa de seară nu vor fi decât biscuiți și sosul săracului¹. Iarăși. Băieții detestă să meargă acasă cu mâinile goale și s-o dezamăgească pe Mama, dar chiar și un biscuit uscat astâmpără foamea.

Pământul aici, de-a lungul Râului Canadian², trântit în mijlocul Teritoriului Indian, este o savană unduitoare de ierburi cu crânguri de arbori în lunci. Mare parte din el n-a fost niciodată brăzdat de plug, fiindcă nimeni nu are un plug. Băieții urmară firul apei din crâng în crâng, înapoi spre casa lor de pe terenul arendat, sperând în zadar să

¹ *Red-eye gravy* sau *poor man's gravy*, sos folosit în bucătăria din sudul Statelor Unite, obținut amestecând cafea neagră în prăjeala rămasă în tigaie. (N. tr.)

² Canadian River, cel mai lung afluent (1 650 km) al râului Arkansas din sudul Statelor Unite. Izvorăște în statul Colorado și traversează New Mexico, Texas și Oklahoma. (N. tr.)

găsească undeva un iaz mai adânc. Până când unul dintre ei se poticnește de ceva tare și rotund, ascuns în iarba înaltă.

Una, și încă una, apoi alta..., atât de multe încât abia mai poate merge. El ridică de jos o bilă verde și tare și o azvârle printre arbori către fratele său, ca pe o minge de baseball, în timp ce strigă: „*Piganek!* Să le ducem acasă!” Nucile tocmai începeau să se coacă și cădeau așternându-se ca o pătură peste iarbă. Băieții își umplură numaidecât buzunarele, apoi mai adunară un morman. Nucile pecan sunt gustoase, dar greu de cărat; e ca și cum ai încerca să duci o baniță cu mingi de tenis: cu cât aduni mai multe, cu atât mai multe cad. Nu le place să meargă acasă cu mâinile goale, și Mama s-ar bucura pentru nuci, dar nu poți duce în mână mai mult de câteva...

Căldura se domolește puțin, pe măsură ce Soarele coboară spre asfințit, și aerul serii se liniștește în luncă, destul de răcoros încât ei să alerge spre casă pentru cină. Mama îi strigă, și băieții vin în goană, cu picioarele subțiri sleite și chiloții licărind albi în lumina care pălește. S-ar părea că amândoi cară câte un butuc mare și bifurcat, ca niște juguri atârându-le pe umeri. Ei le aruncară la picioarele Mamei cu zâmbete triumfătoare: două perechi de pantaloni uzați, legați cu sfoară la glezne și plini doldora cu nuci.

*

Unul dintre acei băiețandri costelivi a fost bunicul meu, destul de flămând ca să adune mâncare oricând o găsea, locuind într-o cocioabă în preria din Oklahoma, pe când aceasta încă mai era „Teritoriu Indian”, puțin înainte ca totul să fie spulberat. Oricât de imprevizibilă ar fi viața, avem încă și mai puțin control asupra poveștilor care se spun despre noi după ce nu mai suntem. Ce-ar mai râde el dacă ar auzi că strănepoții săi îl știu nu ca pe un veteran decorat din Primul Război Mondial sau ca pe un mecanic priceput pentru nou-apărutele automobile, ci ca pe un băiat desculț din rezervație, care aleargă spre casă, în chiloți, cu pantalonii plini de nuci pecan.

Cuvântul *pecan* – fructul arborelui numit *pecan hicori* (*Carya illinoensis*) – a ajuns în engleză din limbile indigene. *Pigan* înseamnă

nucă, orice fel de nucă. Hicori¹, nucul negru și nucul cenușiu din ținuturile noastre din Nord, au numele lor specifice. Dar arborii aceia, la fel ca și ținuturile noastre de baștină, sunt pierduți pentru poporul meu. Pământurile noastre din jurul Lacului Michigan au fost răvnite de coloniști, astfel că în șiruri lungi, înconjurați de soldați, am fost mânați sub amenințarea puștilor de-a lungul a ceea ce a devenit cunoscut ca Drumul Morții². Ne-au dus într-un loc nou, departe de lacurile și pădurile noastre. Dar cineva a vrut și pământul acela, așa încât sacii de dormit au fost din nou împachetați, mai subțiri de data aceasta. În răstimpul unei singure generații strămoșii mei au fost „mutați” de trei ori: din Wisconsin în Kansas, cu o oprire pe parcurs, apoi în Oklahoma. Mă întreb dacă s-au uitat în urmă să vadă pentru ultima oară lacurile, sclipind asemenea unui miraj. Vor fi atins oare arborii pentru a le păstra amintirea, pe măsură ce aceștia se răreau, până când au rămas doar ierburile?

Atât de multe s-au pierdut și au rămas pe drum! Mormintele a jumătate dintre oameni. Limba. Cunoașterea. Numele. Străbunica mea Sha-note, „vântul care suflă”, a fost rebotezată Charlotte. Numele pe care soldații sau misionarii nu le puteau pronunța nu erau permise.

Când au ajuns în Kansas, probabil că s-au simțit ușurați să găsească crânguri de nuci de-a lungul râurilor, nuci de un soi necunoscut lor, dar delicioase și din belșug. Neavând un nume pentru acest nou aliment, ei le-au zis pur și simplu nuci – *pigan* –, cuvânt care, în engleză, a devenit *pecan*.

Eu fac plăcintă de pecan numai de Ziua Recunoștinței, când sunt destui oameni la masă ca s-o mănânce toată. Mie nici măcar nu-mi place în mod deosebit, dar vreau să cinstesc acel arbore. Hrănindu-i pe oaspeții din jurul mesei cu fructele sale, ne aducem aminte că arborele i-a întâmpinat pe strămoșii noștri când erau singuri, obosiți și atât de departe de casă.

¹ *Hickory*, denumire comună pentru 18 specii de arbori din genul *Carya*, între care *Juglans nigra*, nucul negru, și *Juglans cinerea*, nucul cenușiu, specii native în estul Statelor Unite și sud-estul Canadei. (N. tr.)

² *Potawatomi Trail of Death*, strămutarea forțată în 1838 a 859 de membri ai nației Potawatomi din Indiana într-o rezervație din actualul stat Kansas. (N. tr.)

Chiar dacă băieții s-au întors acasă fără pește, au adus aproape la fel de multe proteine ca și cum ar fi avut un șirag de somni. Nucile sunt ca plevușca pădurii, pline de proteine și de grăsimi – „carnea săracului” –, și ei erau săraci. În zilele noastre le mâncăm ca delicatese, cojite și prăjite, dar pe vremuri oamenii le fierbeau sub forma unui terci. Grăsimea plutea deasupra ca în supa de găină, iar ei luau spuma și o puneau deoparte ca unt de nuci: aliment bun pentru iarnă. Bogat în calorii și vitamine, tot ce e necesar pentru a susține viața. La urma urmei, acesta este rostul nucilor: să ofere embrionului tot ce are nevoie pentru a porni o nouă viață.

*

Nucul cenușiu, nucul negru, hicori și pecanul, toți sunt membri strâns înrudiți ai aceleiași familii (*Juglandaceae*). Oamenii noștri le cărau oriunde migrau, deși cel mai adesea în coșuri, nu în pantaloni. În prezent arborii pecan cresc pe malurile râurilor care străbat câmpiile, populând luncile fertile unde s-au stabilit oamenii. Vecinii mei Haudenosaunee spun că strămoșilor lor le plăceau atât de mult nucile cenușii, încât în prezent arborii aceștia sunt un bun indicator al vechilor așezări. Sigur e că un crâng de nuci cenușii, neobișnuiți în pădurile „sălbaticе”, crește pe colina ce străjuiește izvorul de lângă casa mea. În fiecare an plivesc buruienile din jurul lăstarilor și le torn o găleată de apă când ploile întârzie. Spre aducere aminte.

Vechea casă a familiei de pe parcela arendată din Oklahoma are un arbore pecan care umbrește ce a mai rămas din casă. Mi-o imaginez pe bunica vărsând nucile pentru a le găti, una rostogolindu-se până într-un locșor din marginea curții. Sau poate că și-a plătit datoria față de arbori plantând chiar atunci câțiva în grădină.

Gândindu-mă iarăși la acea veche poveste, mă frapează faptul că băieții din crângul de pecani au avut înțelepciunea să ducă acasă cât de multe au putut: nucii nu rodesc în fiecare an, ci produc la intervale imprevizibile. Ospăț în unii ani, foamete în cei mai mulți, un ciclu de prosperitate și recesiune numit fructificare (*mast fruiting*).